Wat is het effect van het laten voorlezen van teksten op het tekstbegrip van leerlingen in het praktijkonderwijs?

Emmi Stuij (antwoordspecialist), Elly Koutamanis (antwoordspecialist) en Martine Gijsel (kennismakelaar Kennisrotonde).

4 september 2024

KR. 2103

Kort antwoord

Leesbegrip is het samenspel van het decoderen van woorden en het begrijpen en interpreteren van woorden, zinnen en teksten. Wanneer leerlingen problemen hebben met decoderen, kan het gelijktijdig luisteren naar de tekst het begrip van de te lezen tekst vergroten. Dit blijkt voor zowel narratieve als informatieve teksten het geval te zijn. Bij goede lezers blijkt het luisteren tijdens het lezen alleen voordelig voor het tekstbegrip wanneer zij geen invloed hebben op het lees- en luistertempo.

Antwoord

Leesbegrip = technisch lezen x taalbegrip

Bij leesbegrip spelen volgens de *simple view of reading* (Gough & Tunmer, 1986) twee zaken een rol: decoderen en taalbegrip. Decoderen (ook wel: technisch lezen) verwijst naar het herkennen van letters en lettercombinaties en deze omzetten in klanken om woorden te vormen. Met taalbegrip wordt het begrijpen en interpreteren van woorden, zinnen en langere teksten bedoeld. Zowel de decodeervaardigheid als het taalbegrip van leerlingen moeten voldoende ontwikkeld zijn om tot goed leesbegrip te komen (Catts, 2018). Het belang van beide vaardigheden voor leesbegrip blijkt uit verschillende studies. Leerlingen met een zwak taalbegrip presteren lager op toetsen voor leesbegrip dan leerlingen met een sterk taalbegrip (bijv. Nation et al., 2010; Spencer & Wagner, 2018). Hetzelfde geldt voor decoderen: zwakke technisch lezers halen significant lagere scores voor leesbegrip dan leerlingen met een goede technische leesvaardigheid (bijv. Swart et al., 2017).

Luisteren tijdens lezen bevordert het tekstbegrip en leesplezier van zwakkere lezers

Leerlingen in het praktijkonderwijs zijn over het algemeen zwakke begrijpend lezers. Als de begripsproblemen veroorzaakt worden door problemen met technisch lezen, hebben ze baat bij het luisteren naar de tekst terwijl zij deze lezen. Dit blijkt uit een meta-analyse van 22 studies van Wood et al. (2018). De onderzoekers geven aan dat er vanwege het relatief kleine aantal studies en de grote verschillen in gehanteerde onderzoeksmethodes meer kwalitatief goed onderzoek nodig is om gegronde uitspraken te kunnen doen over het effect van luisteren tijdens het lezen bij zwakke lezers.

Er zijn geen studies gevonden die specifiek zijn uitgevoerd bij leerlingen in het praktijkonderwijs. Wel is er internationaal onderzoek gedaan naar effecten van het luisteren naar leesteksten bij leerlingen in het voortgezet onderwijs. Zo vonden Verlaan & Ortlieb (2012) in hun effectstudie bij vo-leerlingen een sterk effect op tekstbegrip van luisteren tijdens lezen voor zwakkere lezers, terwijl er voor sterkere lezers geen verschil was tussen alleen lezen of luisteren tijdens het lezen. Ook bij jongere kinderen - cognitief vergelijkbaar met het niveau van leerlingen in het praktijkonderwijs - wordt dit positieve effect gevonden. Keelor et al. (2018; 2020) onderzochten het leesbegrip van leerlingen met leesproblemen tussen de 8 en 12 jaar. Hun leesbegrip van zowel narratieve als informatieve teksten was groter wanneer zij tijdens het lezen ook luisterden naar de teksten (Keelor et al., 2020). Daarnaast zijn er aanwijzingen dat luisteren tijdens het lezen het leesplezier van zwakke lezers vergroot, waarschijnlijk doordat zij zich minder gehinderd voelen door de beperkingen van hun decodeervaardigheid (Verlaan & Ortlieb, 2012).

Luisteren tijdens lezen kan decodeerproblemen compenseren

Een belangrijke kanttekening bij bovenstaande onderzoeksresultaten, is dat het overgrote deel van de studies plaats vond in een experimentele setting. Een onderzoeker bepaalt daarbij het tempo waarop de tekst op een beeldscherm wordt gelezen en beluisterd. Dit bemoeilijkt de overdraagbaarheid van de resultaten naar de onderwijspraktijk. In het onderwijs bepalen leerlingen doorgaans met behulp van tekst-naar-spraak-software zelf het tempo waarmee ze naar teksten luisteren tijdens het lezen. Ze kunnen er bijvoorbeeld voor kiezen om zinnen opnieuw af te spelen.

Desondanks wordt er aangenomen dat er - ook in de klas – met name bij zwakke lezers een positief effect is van luisteren tijdens lezen (Clinton-Lisell, 2023; Wood et al., 2018). In de literatuur worden verschillende verklaringen gegeven voor dit (veronderstelde) positieve effect van luisteren tijdens het lezen bij zwakkere lezers. Zo kunnen de zwakke lezers door het luisteren eventuele decodeerfouten corrigeren. Hierdoor neemt de kans op verwarring en verkeerde begripsvorming af (Schiavo et al., 2021). Ook hoeven zij minder aandacht te besteden aan het decoderen, waardoor zij meer cognitieve ruimte overhouden in het werkgeheugen voor begripsvormingsprocessen (Schiavo et al., 2021). Luisteren naar de tekst tijdens het lezen compenseert dus voor de problemen met decoderen, waardoor zwakke technische lezers met sterk taalbegrip beter in staat zijn om tot een goed begrip van de tekst te komen.

Geen voordeel van luisteren in de Nederlands (toets)praktijk voor goede lezers

In de praktijk wordt veel gediscussieerd over het al dan niet voorlezen van teksten aan zwakke lezers tijdens leesbegripstoetsen, bijvoorbeeld met tekst-naar-spraak-software (Lovett, 2020; Vidal Rodeiro & Macinska, 2022). Eén van de discussiepunten is of het onredelijk is tegenover de overige leerlingen om (alleen) zwakke lezers te laten luisteren naar teksten tijdens het lezen. Betere lezers lijken echter niet benadeeld te worden als zij geen gebruik mogen maken van tekst-naar-spraak-software bij toetsen. Uit een meta-analyse van Clinton-Lisell (2023) onder leerlingen zonder leesproblemen, blijkt namelijk dat luisteren tijdens het lezen alleen voordelig is voor het tekstbegrip van betere lezers wanneer het lees- en luistertempo voor ze bepaald wordt. Bij leestoetsen in de onderwijspraktijk is dat in principe niet het geval: de leerlingen lezen dan op hun eigen tempo.

Geraadpleegde bronnen

Catts, H. W. (2018). The Simple View of Reading: Advancements and false impressions. *Remedial and Special Education*, *39*(5), 317-323.

Clinton-Lisell, V. (2023). Does reading while listening to tekst improve comprehension compared to reading only? A systematic review and meta-analysis. *Educational Research: Theory and Practice*, *34*(3), 133-155.

Gough, P., & Tunmer, W. (1986). Decoding, reading and reading disability. *Remedial and Special Education*, *7*, 6-10.

Keelor, J., Creaghead, N., Silbert, N., & Horowitz-Kraus, T. (2020). Text-to-speech technology: Enhancing reading comprehension for students with reading difficulty. *Assistive Technology Outcomes and Benefits*, *14*, pp. 19-35.

Keelor, J., Creaghead, N., Silbert, N., Breit-Smith, A., & Horowitz-Kraus, T. (2018). Language, reading, and executive function measures as predictors of comprehension using text-to-speech. *Reading & Writing Quarterly*, *34*(5), 436-450.

Lovett, B. J. (2020). Disability identification and educational accommodations: Lessons from the 2019 admissions scandal. *Educational Researcher*, *49*(2), 125-129.

Nation, K., Cocksey, J., Taylor, J. S. H., & Bishop, D. V. M. (2010). A longitudinal investigation of early reading and language skills in children with poor reading comprehension. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *51*(9), 1031-1039.

Schiavo, G., Mana, N., Mich, O., Zancanaro, M., & Job, R. (2021). Attention-driven read-aloud technology increases reading comprehension in children with reading disabilities. *Journal of Computer Assisted Learning*, *37*(3), 875-886.

Spencer, M., & Wagner, R. K. (2018). The comprehension problems of children with poor reading comprehension despite adequate decoding: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, *88*(3), 366-400.

Swart, N. M., Muijselaar, M. M. L., Steenbeek-Planting, E. G., Droop, M., De Jong, P. F., & Verhoeven, L. (2017). Cognitive precursors of the developmental relation between lexical quality and reading comprehension in the intermediate elementary grades. *Learning and Individual Differences*, *59*, 43-54.

Verlaan, W., & Ortlieb, E. (2012). Reading while listening: Improving struggling adolescent readers' comprehension through the use of digital-audio recordings. In J. Cassidy, S. Grote-Garcia, E. E. Martinez & R. Garcia (Eds.), *What's Hot in Literacy* (pp. 30-36). The Specialized Literacy Professionals and Texas Association for Literacy Education.

Vidal Rodeiro, C., & Macinska, S. (2022). Equal opportunity or unfair advantage? The impact of test accommodations on performance in high-stakes assessments. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, *29*(4), 462-481.

Wood, S. G., Moxley, J. H., Tighe, E. L., & Wagner, R. K. (2017). Does use of text-to-speech and related read-aloud tools improve reading comprehension for students with reading disabilities? A meta-analysis. *Journal of Learning Disabilities, 51*(1), 73-84.

Meer weten?

- Kennisrotonde. (2018). *Wat zijn effectieve manieren om zeer moeilijk lerende kinderen begrijpend lezen te leren?* (KR. 334).
- Kennisrotonde. (2023). *Kunnen zwakkere lezers fysieke schoolboeken beter lezen dan digitale middelen?* (KR. 1566).

Over deze vraag

Opgesteld door:	Emmi Stuij (antwoordspecialist), Elly Koutamanis (antwoordspecialist) en Martine Gijsel (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	Adviseur Onderwijs & Kwaliteitszorg
Onderwijssector:	po; praktijkonderwijs
Trefwoorden:	leesbegrip; luisterbegrip
Referentie:	Kennisrotonde. (2024). *Wat is het effect van het laten voorlezen van teksten op het leesbegrip van leerlingen in het praktijkonderwijs?* (KR. 2103).

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.